

YEZİD b. EBÜ MÜSLİM

M. Ebü'l-Fazl İbrâhim), Kahire 1417/1997, II, 75; III, 170; Ya'kübî, *Târîh*, II, 313; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), VI, 493, 506, 617; Cehşiyârî, *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*, s. 42-43, 56-57; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 186-187; Rakîk el-Kayrevânî, *Târîhu İfrîkıyye ve'l-Magrib* (nşr. M. Zeynühum M. Azeb), Kahire 1414/1994, s. 62-63; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), LXV, 388-394; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 11, 77, 101; İbn Halikân, *Vefeyât*, VI, 295, 309-312; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-mugrib*, I, 48-49; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, IV, 593-594; VI, 58; Patricia Crone, "Yazid b. Abî Muslim", *EP*² (İng.), XI, 312.

İSMAİL YİĞİT

YEZİD b. EBÜ SÜFYÂN

(يزيد بن أبي سفيان)

Ebü Hâlid Yezid b. Ebü Süfyân b. Harb
b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî
(ö. 18/639)

Sahâbi.

Babası Ebü Süfyân, annesi Ümmü'l-Hakem Zeyneb bint Nevfel el-Kinânî'dir. Hz. Peygamber'in hanımlarından Habîbe bint Ebü Süfyân ve Muâviye b. Ebü Süfyân'ın kardeşidir. İslâm öncesinde okuma yazma bilen, zekâsı ve cesaretiyle ün kazanan Yezid, babası ve ailenin diğer fertleriyle birlikte Mekke'nin fethinde müslüman oldu. Ardından Huneyn Savaşı'na katıldı. Resûl-i Ekrem, bu savaşta ele geçirilen ganimetleri dağıtırken müellefe-i kulûba dahil ettiği Ebü Süfyân'a ve oğulları Yezid ile Muâviye'ye 100'er deve, 40'ar ukyye gümüş verdi. Ebü Süfyân evlâdının en hayırlılarından sayılan ve "Yezidü'l-hayr" denilen Yezid, Resûlullah tarafından annesinin kabilesi Kinâne'nin Benî Mâlik kolundan Benî Firâs'ın zekâtını toplamakla görevlendirildi. İbn Habîb, Hz. Peygamber'in kendilerine resmî görev verdiği sekiz Ümeyyeli'den ikisinin Ebü Süfyân ile oğlu Yezid olduğunu, Peygamber'in vefatı sırasında Ebü Süfyân'ın Necran'da, Yezid'in Teymâ'da âmil olarak görev yaptığını zikreder (*el-Muhabber*, s. 126).

Hz. Ebü Bekir, ridde savaşlarının ardından Hâlid b. Velid'i Sâsânî cephesinde görevlendirdikten birkaç ay sonra Yezid kumandasındaki birliği Belkâ (Ürdün), Şürahbîl b. Hasene kumandasındaki birliği Busrâ üzerine gitmeleri için Ürdün ve Suriye'ye, Amr b. Âs kumandasındaki orduyu da Eyle üzerinden sahil istikametinde Filistin'e doğru gönderdi (13/634). Orduları yola çıkarırken kumandanları at sırtında, kendisi yaya olarak onlarla beraber bir müddet yürüdü ve diğerlerine olduğu gibi Suriye bölgesine hareket eden ilk ordu-

nun kumandanı Yezid b. Ebü Süfyân'a da önemli tavsiyelerde bulundu. Yezid'in ordusunda babası Ebü Süfyân, üvey annesi Hind ve ordunun sancacağını taşıyan kardeşi Muâviye de vardı.

Tebük yolunu izleyen Yezid'in ordusuyla Rumlar arasındaki ilk çatışma, Gazze'nin köylerinden Dâsin'de meydana geldi ve müslümanların galibiyetiyle sonuçlandı. Yezid daha sonra, Hz. Ebü Bekir'in emriyle Irak cephesinden Suriye'ye intikal eden Hâlid b. Velid'in Busrâ ve bu şehrin de içinde bulunduğu Havran bölgesi fetihlerine, yine onunla birlikte Filistin ve Suriye kapılarını müslümanlara açan Ecnâdeyn Savaşı'na katıldı (28 Cemâziyelevvel 13 / 30 Temmuz 634). Hâlid b. Velid'in doğu kapısı, Ebü Ubeyde b. Cerrâh'ın Büyük Câbiye kapısı tarafında yer aldığı Dimaşk kuşatmasında Küçük Câbiye kapısındaki birliklere kumanda eden Yezid b. Ebü Süfyân şehrin fethedilmesinden sonra yapılan antlaşmaya imza atanlar arasında yer aldı (Receb 14 / Eylül 635). Yezid'in aynı yıl içinde Amman'ı da barış yoluyla ele geçirdiği zikredilir. Bizans İmparatoru Herakleios'un büyük bir ordu hazırladığının duyulmasının ardından Hâlid b. Velid'in daveti üzerine askerleriyle Yermük vadisine geldi. 12 Receb 15 (20 Ağustos 636) tarihinde yapılan savaşta sol kanat birliklerine kumanda etti. Onun, birlikleriyle beraber bu savaşta büyük başarı gösterdiği belirtilir. İlerlemiş yaşlarına rağmen savaşta katılan Yezid'in babası ile üvey annesi de çatışmalar esnasında müslüman askerleri cesaretlendirmek için gayret gösterdi ve bozgun âlâmetleri görüldüğü zaman onların derlenip toparlanmasında etkili oldu. Bizans ordusunun ağır bir yenilgiye uğratıldığı Yermük Savaşı'ndan sonra, Hz. Ömer tarafından başkumandanlık görevine getirilen Ebü Ubeyde b. Cerrâh bölgeyi komutanları arasında taksim etti. Şürahbîl'i Ürdün'e, Amr'ı Filistin'e gönderirken Yezid'i Dimaşk'ın idaresinde bıraktı. Hz. Ömer'in onaylamasıyla Dimaşk valiliğini devam ettiren Yezid bu görevi esnasında Akdeniz sahilindeki Sayda, Irka, Cübeyl ve Beyrut şehirlerini fethetti. Öncü kuvvetlerin başında kardeşi Muâviye'nin bulunduğu sefer sırasında bu şehirler kolayca ele geçirildi.

Halkın eğitim ve öğretimine önem veren Yezid'in Hz. Ömer'e bir mektup yazarak nüfusun büyük ölçüde arttığı bölgede halka Kur'an okumayı ve İslâm'ı öğretecek muallimler göndermesini istediği, halifenin de bölgeye âlim sahâbiler gönderdiği bildirilmektedir (İbn Sa'd, II, 357).

17 veya 18 (638 veya 639) yılında Amvâs'ta çıkan ve Suriye'nin çeşitli yerlerinde yayılan veba salgını sırasında Ebü Ubeyde ölünce başkumandanlık görevi Muâz b. Cebel'e verildi. Vebaya yakalanan Muâz b. Cebel de hastalığı ağırlaşınca yerine Yezid'i vekil tayin etti, Hz. Ömer de bunu onayladı. Ancak çok geçmeden Yezid de aynı salgında 18 (639) yılında öldü; onun 19 (640) yılında Kaysâriye'nin fethinden sonra vefat ettiğini bildiren rivayetler de mevcuttur. Yezid vefatından önce Dimaşk valiliğini kardeşi Muâviye'ye bırakmış, Hz. Ömer de bunu onaylamıştır. Kaynaklarda Yezid'in neslinin devam etmediği bildirilmektedir. Hz. Peygamber'in vahiy kâtipleri arasında gösterilen Yezid b. Ebü Süfyân (M. Mustafa el-A'zamî, s. 111-112) Resûl-i Ekrem'den ve Hz. Ebü Bekir'den hadis rivayet etmiş, kendisinden de Cünâde b. Ebü Ümeyye el-Ezdi, Ebü Abdullah el-Eş'arî ve İyâz el-Eş'arî rivayette bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 152, 311, 357; IV, 98; VII, 405-406; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Ne-sebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 124-125; Halife b. Hayât, *et-Târîh* (Zekkâr), s. 103, 130, 157; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 12, 125-126; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 344-345; Fesevî, *el-Ma'rife ve'l-târîh*, III, 290, 292, 296; Belâzürî, *Ensâb*, I, 530, 532; a.m.f., *Fütüh* (Rıdvân), bk. İndeks; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 2093, 2095, 2128, 2146, 2397, 2405-2406, 2510, 2536; İbn A'sem el-Kûfî, *Fütüh*, Beyrut 1406/1986, I, 83, 89, 112, 127, 244; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 649-650; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), LXV, 239-254; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), V, 209; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, I, 328-330; İbn Hadîde, *el-Mişbahü'l-muđî fi küttâbi'n-nebiyyi'l-ümmî* (nşr. Muhammed Azimüddin), Beyrut 1405/1985, I, 190-191; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 656-657; M. Mustafa el-A'zamî, *Küttâbü'n-nebî*, Riyad 1401/1981, s. 111-112; C. E. Bosworth, "Yazid b. Abî Sufyan", *EP*² (İng.), XI, 312.

İRFAN AYCAN

YEZİD b. ESAM

(يزيد بن الأصم)

Ebü Avf Yezid b. el-Esam el-Âmirî
el-Bekkâî el-Kûfî
(ö. 103/721)

Muhaddis tâbiî.

Yetmiş üç yaşında vefat ettiği bilindiğine göre 30 (650) yılında doğmuş olmalıdır. Adnânoğulları soyundan gelen Âmir b. Sa'saa kabilesinin Benî Bekkâ koluna mensuptur; Benî Bekkâ, Kûfe kurulunca buraya yerleşmişti. Asıl adı Amr (Abdüamr) b. Udüs olan Yezid'in babası aslen Medi-

neli olup sahâbîdir; Esam onun lakabıdır. Hz. Peygamber'in Esamm'ın adını değiştirdiği ve kendisine Abdurrahman adını verdiği de zikredilmektedir. Yezid'in annesi Berze bint Hâris el-Hilâlîyye, Hz. Peygamber'in hanımlarından Meymûne'nin kardeşidir. Bu sebeple Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fazl Lübâbe bint Hâris ile Hâlid b. Velid'in, Lübâbe es-Suğrâ diye anılan annesi Esmâ bint Hâris de onun teyzesidir. Yezid b. Esam Hz. Âişe'den, teyzesi Meymûne, diğer teyzesi Lübâbe'nin oğlu Abdullah b. Abbas, Ebû Hüreyre, Sa'd b. Ebû Vakkâs, Ümmü'd-Derdâ el-Vassâbiyye, Muâviye b. Ebû Süfyân ve Avf b. Mâlik'ten hadis rivayet etti. Ali b. Ebû Tâlib'den de rivayette bulunduğu söylenmekle birlikte Zehebî, Hz. Ali'nin hilâfeti döneminde Kûfe'de olması sebebiyle Yezid'in ondan hadis rivayet etmediğini belirtmektedir. Kendisinden de kardeşi Abdullah'ın oğulları Abdullah ve Ubeydullah ile Meymûn b. Mihrân, Ebû İshak Süleyman eş-Şeybânî, Ebû Fezâre Râşid b. Keysân el-Absî, Yezid b. Yezid b. Câbir, Kûfeli muhaddis Leys b. Ebû Süleym, Şamli fakih Büsr b. Ubeydullah el-Hadramî, İbn Şihâb ez-Zührî gibi râviler hadis nakletti.

Aşağıdaki rivayete dayanılarak Yezid b. Esamm'ın sahâbî olduğu iddia edilmiştir. Bizzat kendisinden nakledildiğine göre bir gün teyzesi Meymûne'nin yanına gitmiş, Hz. Peygamber'in namaz kıldığı yerde namaza durmuş, o sırada Peygamber içeri girince teyzesi Yezid'in riyakâr tavrından söz etmiştir. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, hayırlı bir işle riyada bulunanın kötü bir işle riyada bulunandan daha iyi olduğunu söylemiştir. Zehebî bu haberin münker kabul edildiğini, hiçbir tarikle sahih diye rivayet edilmediğini, ancak Ebû Abdullah b. Mende'nin bu habere dayanarak Yezid'i sahâbeden saydığını belirtmiştir (*Târîhu'l-İslâm: sene 301-350*, s. 276). İbn Hacer el-Askalânî ise Yezid b. Esamm'ın Resûl-i Ekrem'in vefatından yaklaşık yirmi yıl sonra doğduğu için sahâbîliğinden söz edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Yezid b. Esam 103'te (721) Rakka'da vefat etti; bu tarih kaynaklarda 101 (719) ve 104 (722) olarak da zikredilmiştir. Pek çok hadis nakleden ve sika kabul edilen Yezid b. Esamm'ın rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'nin *Şahîh-i Buḥârî* dışındaki kitaplarında yer almaktadır. "Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza değil kalplerinize ve amelilerinize bakar" meâlindeki hadis onun rivayetlerinden biridir (*Müsned*, II, 285, 539; Müslim, "Bir", 34; İbn Mâce, "Zühd", 9).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 285, 539; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, VII, 479; VIII, 280; İcî, *eş-Şikâat*, s. 477; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IX, 252; İbn Hibbân, *eş-Şikâat*, V, 531; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 97-100; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), LXV, 119-129; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), V, 477-478; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXXII, 83-86; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 517-519; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 101-150*, s. 178; a.e.: *sene 301-350*, s. 276; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 672; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XI, 313-314; Ahmet Önkâl, "Bekkâ (Benî Bekkâ)", *DİA*, V, 363.

ZEKERİYA GÜLER

YEZİD b. HÂRÛN

(يزيد بن هارون)

Ebû Hâlid Yezid b. Hârûn b. Zâzân
es-Sülemî el-Vâsıtî
(ö. 206/821)

Hadis hâfızı.

118 (736) yılında Vâsıt'ta doğdu. Bazı kaynaklarda 117'de (735) doğduğu da zikredilmiştir. Aslen Buharalı olup dedesi Zâzân sahâbeden Utbe b. Ferkad'ın karısı Ümmü Âsım'ın âzatlısıdır. Şu'be b. Hac-câc, Mâlik b. Enes, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Mis'ar b. Kidâm, Humeyd et-Tavil, İbn Ebû Arûbe ve Süfyân es-Sevrî'den rivayette bulundu. Kendisinden Müsedded b. Müserhed, İbn Râhûye, Ahmed b. Hanbel, Ali b. Medîni, Ebû Hayseme Züheyr b. Harb, Ebû Bekir b. Ebû Şeybe, Os-mân b. Ebû Şeybe ve Muhammed b. Eslam hadis nakletti. Yezid b. Hârûn'dan en son hadis rivayet eden Ahmed b. Abdurrahman es-Sekatî onun önde gelen öğrencilerindedir. Vâsıt'ta yaşayan Yezid b. Hârûn, Bağdat'a geldiğinde derslerinde büyük bir kalabalık toplanmış, âli isnadı, şö-reti ve itibarı bölgedeki muhaddislerin ona olan ilgisini arttırmıştı. Onun çevresindeki büyük kalabalığı gören devrin halifesi, "İşte asıl mülk ve saltanat budur" demişti. Kur'an'ın mahlûk olduğu düşüncesini benimseyen Halife Me'mûn'un, Yezid b. Hârûn'un halk üzerindeki nüfuzundan çekindiği ve onun tepkisinin toplum içinde karışıklıklara yol açacağından endişe ettiği için bu görüşünü Yezid hayatta iken ifade etmediği yönündeki kayıtlar (Hatîb, XIV, 342) Yezid'in ilmi ve siyasî otoritesini göstermesi bakımından önemlidir. Yezid b. Hârûn'un vefatına kadar Kur'an'ın mahlûk olup olmadığı tartışması yüzünden kimse zarar görmedi. Onun, "Kur'an'ın mahlûk olduğunu iddia eden kimse kâfir olur. Allah bu görüşü ortaya atan Cehm b. Safvân'a lânet etsin" demesi bu görüş taraftarlarını sindirdi.

Rivayette kitaplarını değil hâfızasını esas aldığı zikredilen Yezid b. Hârûn ömrünün sonlarında gözlerini kaybetti, hâfızası da eski gücünü yitirdi. Ebû Hayseme onun gözlerini kaybettikten sonra kendisine sorulan hadisleri bilemediğini, bu sebeple kitaplarını câriyesine kontrol ettirmesi yüzünden ayıplandığını kaydeder. Yahyâ b. Maîn de Yezid b. Hârûn'un ashâb-ı hadîsten olmadığını, zira rivayette bulunduğu kimseleri ayırt edemediğini ve üstelik bunu umursamadığını belirtir (a.g.e., XIV, 338-339). Hatîb el-Bağdâdî ise Yezid hakkındaki bu rivayetleri, gözlerini kaybedip yaşının ilerlemesiyle birlikte hâfızasının zayıflamasına bağlı olarak şüphe ettiği yerlerde rivayetlerini kaydettiği metinleri câriyesine okutup ezberini tekrarlaması şeklinde değerlendirir. Zehebî de bütün bunlara rağmen Yezid'in tartışmasız hüccet olduğunu söyler (*A'lâmü'n-nübelâ*, IX, 363). Yezid b. Hârûn Rebîülâhîr 206'da (Eylül 821) Vâsıt'ta vefat etti. Rivayetleri başta kütüb-i tis'a olmak üzere birçok eserde yer almış, kaynaklarda kendisine *Tefsîrü'l-Kur'ân* (Sezgin, I, 67) ve *Kitâbü'l-Ferâ'iz* (İbn Hacer, *el-Mu'cemü'l-müfehres*, s. 71) adlı iki eser nisbet edilmiştir.

Ali b. Medîni ile Ebû Bekir b. Ebû Şeybe, "Yezid b. Hârûn'dan daha titiz bir hadis hâfızı görmedik" derken Ahmed b. Hanbel onu, "Zekâsı parlak, anlayış ve kavrayışı yüksek, itkân ve dirayet sahibi bir hâfız" diye tanıtmıştır. Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Hârûn'un hadislerin fikhî ahkâmını anlamaya yönelik çabasını övgüyle anmıştır. Akaid sahasındaki bid'at fırkalarına karşı sert bir tutum takınmış, istivâyı te'vil eden Cehmiyye'ye karşı çıkmıştır. Onun, "Muavzeteyn'in Kur'an'dan olmadığını iddia eden kimse kâfirdir"; "Vakti gelmeden yöneticilik yapan kimse vakti geldiğinde Allah kendisini ondan mahrum eder" gibi bazı tesbitleri vardır. Yezid'in yedi kıraat imamından biri olan Hamza b. Habîb'in kuraatının okutulmasına karşı çıktığı da bilinmektedir. Hakkında "rabbânî imam, zirve, sika, sebt, me'mûn, mütkın, hüccetülislâm" gibi sıfatlar kullanılan Yezid b. Hârûn'un imlâ meclisinde Ahmed b. Hanbel'i yanına oturtması kendisine verdiği değeri göstermektedir. Esasen hadis rivayetinde Yezid b. Hârûn ile Ahmed b. Hanbel birbirinden faydalanmıştır (Zehebî, XI, 194). Ahmed b. Hanbel'in, "Yezid b. Hârûn'un Saîd b. Ebû Arûbe'den semâî zayıftır, muhtelif hadisleri rivayet ederken yanılmıştır" şeklindeki sözünü Zehebî zayıflığın aslında İbn Ebû Arûbe'den kaynaklandığı, zira Yezid'in İbn Ebû Arûbe'nin zihni mekele-